

Tema: Mir i socijalni pokreti
Društveni mediji, protesti i
građanski aktivizam u BiH

Programski medadđer

Aleksandra Letić

Helsinški komitet za ljudska prava u RS

Društveni mediji, protesti i građanski aktivizam u BiH

Društvene mreže i web portali nisu ključan ali jesu važan segment za pripremu političkih protesta i revolucija. Istorijat revolucija je dug, a izražavanje ljudskog i građanskog nezadovoljstva neodgovornom (vrlo često i uzurpatorskom, odnosno tiranskom) vlašću smatra se jedim od legitimnih građanskih prava. Jedna od najvećih i političkih najznačajnijih revolucija u regionu, „petooktobarska revolucija“ kojom je 2000. godine u Srbiji svrgnut Slobodan Milošević sa vlasti, nije imala „podršku“ novih web platformi i društvenih mreža. Građansko nezadovoljstvo, korumpirana i zločinačka vlast, godine ratova i ekonomske devastacije, učinili su svoje, a aktivisti pokreta „Otpor“ kanalisali su to nezadovoljstvo komunicirajući neformalno najčešće lično, licem u lice, ali koristeći se i nekim elementarnim komunikacijskim sredstvima na internetu koji su tokom 1999. i 2000. bili dostupni (e-mail, sjećate li se ICQ-a?!).

Istorija korištenja društvenih mreža i web portala u poticanju aktivizma u BiH još uvijek je mlad. Svi se dobro sjećamo kako su putem društvenih mreža i mailing lista neformalne grupe mladih ljudi okupljane pod pseudonimom – Građani Sarajeva – i zakazali prve velike proteste 9. februara 2008. Godine ispred sarajevske Katedrale, povodom ubistva 17-godišnjeg Denisa Mrnjavca. Uslijedila je serija protesta i pritisci na vlasti koje su rezultirale smjenom čelnika u Kantonu Sarajevo.

U početku biješe link

Slučaj male Belmine, suštinski je sličan, samo su drugačije okolnosti dovele do toga da život malog djeteta bude ugrožen. Tekst o maloj Belmini i nemogućnosti da dobije pasoš objavio je prvo portal klix.ba uz naslov oštrog i upozoravajućeg tona – „Političari imate li savjesti: Tromjesečna beba ne može na operaciju jer nema JMB“. Tekst je objavljen 4. juna, u večernjim satima.

“Vijest me prilično uznemirila i na vijest sam napisao oštar komentar koji sam objavio na siteu Slobodne Bosne i postavio na wall i podijelio preko privatnih poruka s nekoliko ljudi. Jedan od njih je bio [Zoran Ivančić](#) koji je ujutro otvorio grupu na FB i tako je sve krenulo dalje. Uključila se raja i nastavila dalje...”, objasnio mi je kolega Almir Panjeta, koji je putem svog FB profila i drugih online platformi proširio informaciju, ističući dramatičnost i važnost rješavanja ovog problema.

Bila je to iskra koja je potpalila nezadovoljstvo i probudila građansku usnulost. No, bilo je potrebno još nekoliko klikova i statusa da se stvari pokrenu...

Kako je Zoran Ivančić u svom [dnevniku aktiviste](#) napisao, link koji mu je Panjeta poslao, i status koje je urednik portala [www.6yka.com](#), Aleksandar Trifunović postavio na svoj FB profil, uspjeli su ga isprovocirati dovoljno da predloži blokadu državnih institucija na Marindvoru u Sarajevu.

U međuvremenu formirano je nekoliko FB grupa u znak podrške maloj Belmini, ali i u znak revolta neodgovornoj vlasti i bezobzirnim političarima. Za samo 10 dana (počev od 4. pa zaključno sa 14. Junom) kreirane su čak tri velike grupe sa preko 60.000 članova.

“Vrlo je važna i osvješćnost građana, onih slobodnomislećih i hrabrih koji su svoje nezadovoljstvo spremni podijeliti i javno putem društvenih mreža, te na taj način potaknuti i druge da misle svojom glavom i tako shvate da je u rukama građana BiH najsnažnija moć, višestruko jača i od one koju imaju nesposobni i

korumpirani političari”, smatra Nermin Bise, poznati bh. novinar koji radi u Mostaru, i inače je vrlo aktivan na svom FB profilu.

Da nije portala...

“Portali su sigurno bili drugi po važnosti način komunikacije u toku protesta, a u mnogim aspektima kvalitetniji način od Facebook-a, jer je na FB dolazilo previše informacija, koje su ljudi slali iz najboljih namjera, ali se često stvarala buka u komunikaciji osnovnih poruka. Sa druge strane, portali su lakše dolazili i do onih koji ne koriste društvene mreže. Nekoliko portala se isticalo u praćenju protesta, prije svih [BUKA](#) i [Istinito](#),” smatra Miodrag Dakić, predsjednik Centra za životnu sredinu iz Banja Luke i jedan od organizatora višemjesečnih protesta u ovom gradu sa ciljem spašavanja Picinog parka, čija je društvena grupa na FB za samo jedan dan okupila više od 15.000 članova, a danas ih ima preko 36.000.

Portali su uradili značajan „dio“ posla u pripremi protesta i širenju informacije o slučaju male djevojčice, ali i o nesposobnosti i neodgovornosti vlasti da nešto hitno učini po tom pitanju. Da nije portala, ne bi znali za slučaj male Belmine i generalno za problem sa djecom rođenom nakon 13. februara 2013. godine u BiH... Ne bi ni znali kako su se tokom blokade provodili uposlenici Parlamenta i Vijeća ministara, uz „lešenje“, „kobasice“, i „alkohol“, zatim ni da je predsjedavajućem Vijeća ministara prijetila životna opasnost, no nije jasno je li od vrućine, demonstirana ili od beba koje su bila u prvim redovima. Ne bi znali ni kako je bebolucija ujedinila sve narode u BiH po prvi put nakon 20 godina, jer ih sve tište isti ekonomski i socijalni problemi, a osim u Sarajevu, svoje nezadovoljstvo lošom situacijom izrazili su građani u Banja Luci, studenti Univerziteta Džemal Bijedić u Mostaru, podržani od strane brojnih nezadovoljnih građana, kao i u brojnim drugim sredinama širom BiH.

Tako su nas društvene mreže i portali izvjestili da je predsjednik Republike Srpske Milorad Dodik rekao je da je “talačka kriza” u Sarajevu inscenirana politička predstava i da u sljedećih nekoliko mjeseci gotovo nemoguće očekivati zasjedanje bilo kojeg tijela na nivou BiH. Poslanica SDS Aleksandra Pandurević izjavila je da su poslanici iz Republike Srpske u zgradi Parlamenta BiH u Sarajevu bili taoci policijskih struktura u BiH, i kako srpski i hrvatski političari nisu sigurni u BiH. A zanimljivo je kako smo putem online platform saznali i da je Vlada RS načinila analizu protesta u Sarajevu, i otkrila kako su najaktivniji na društvenim grupama bili oni sa bošnjačkim imenima!

Tripud lajkaj, ali bar jednom dođi!

Online mediji su nelinearni i decentralizirani, bez stroge kontrole sadržaja i jasne hijerarhije. To smo već čuli, zar ne? Ali šta to znači na primjeru demonstracija u Sarajevu i drugim gradovima BiH. Činjenica je i da su demonstranti u Sarajevu podržali Banjalučane, ali i da su se organizatori banjalučkih protesta ogradili od sarajevskih, istakavši kako ne podržavaju proteste za JMBG u Sarajevu. Ali su isto tako proteste u Sarajevu podržali u Beogradu i Novom Sadu, i u brojnim drugim gradovima širom regiona i svijeta. Nema vođa, nema ideologije, nema hijerarhija, ima samo zajedničkog nezadovoljstva i razočaranosti u političare.

Što si dalji, to si bliži – u svojoj sjajnoj studiji o „Snazi slabih veza“, sociolog Marko Granovetter objasnio je kako su povezane aktivnosti na lokalnom nivou sa obrascima ponašanja i problemima na makro nivouima. Iako u vrijeme dok je njegov vrlo uticajan tekst nastajao (1973) nije postojao internet, jeste postojao pojam društvenih mreža koje on aplicira na realne situacije. No, neki od zaključaka vrlo lako se mogu preslikati na današnju situaciju. Tako, Granovetter kaže da snaga slabih veza leži u njihovom potencijalu za difuzijom, socijalnom mobilnošću, političkom organizovanošću, i društvenom kohezijom generalno, i one na taj način povezuju različite društvene grupe. Prevedeno u bh. kontekst to bi značilo da po nekom defaultu „jake“ veze

između pojedinaca predstavljaju religijska i etnička pripadnost, odnosno lokacija na kojoj se živi, a donekle i dob i rod, dok bi „slabe“ veze predstavljale sve ono što je zajedničko svima u BiH, a u političkom diskursu se prećutkuje. Nezaposlenost, loš položaj mladih ljudi, loš obrazovni sistem, nezadovoljstvo političarima, itd. Dakle, u slučaju BiH, ove „slabe“.

Diskurs straha – reakcije političara u BiH, [posebno onih u Republici Srpskoj i to putem tradicionalnih medija](#), pokazuju kako dominantna matrica političke komunikacije u ovoj zemlji funkcioniše unutar diskursa straha. Straha od drugog, koji se svjesno projicira i upotrebljava u svakodnevnoj političkoj komunikaciji, a svoje najogoljenije oblike dobije u oakvim, „incidentnim“, situacijama kakva je „talačka kriza“ u Sarajevu, ili u toku predizborne kampanje. Svedeno na jednostavan jezik osnovna poruka ovog diskursa je – „oni su zli, mi smo dobri, oni su neprijatelji i treba se protiv njih boriti svim snagama, i očuvati naše“.

Pasivno i aktivno učešće – iako se sve češće može u javnosti pratiti debata između pristalica online i offline (tradicionalnog) aktivizma, te kritike na račun društvenih mreža jer share-ovanje i like-anje, ne predstavlja pravi aktivizam, ipak neki smatraju da je i to važno. „Broj lajkova ipak daje informaciju onima koji su došli na proteste da to drugi ljudi prepoznaju kao važno, a dijeljenje informacija je bilo takođe važno da se dobije šira podrška ljudi u Banja Luci, BiH, ali i šire. Dakle, to nije aktivizam kakav nam je potreban, ali se ne može reći da i to nema značaja za uspjeh protesta“, smatra Miodrag Dakić iz Banja Luke.

Ka participativnoj kulturi

Korisnici internet sadržaja, posebno mladi, trebalo bi da razviju sposobnost kritičkog rasuđivanja o informacijama koje se mogu pronaći u online svijetu, a u isto vreme da budu aktivni učesnici u komunikaciji koja se odvija putem novih tehnoloških platformi. Svijet u kojem samo neki proizvode, a mnogi konzumiraju, medijske sadržaje ostaje polako iza nas, i već smo „jednom nogom“ u jednom drugačijem svijetu u kojem svi imamo mnogo aktivniju ulogu u korištenju medija i kreiranju medijskih sadržaja. Svi smo tako, na neki način, stvaraoci kulture koja nastaje kao rezultat korištenja novih medija, i koju autori ove studije nazivaju – participativnom kulturom.

(Izvor: <http://www.media.ba/bs/magazin-mreze-i-web/drustveni-mediji-protesti-i-gradanski-aktivizam-u-bih>, pise Almir Panjeta)